

NAŠA MLADEŽ U NAŠOJ CRKVI

Gabrijel Štokalo

o. Novo izdanje Općeg šematizma

Predajući našoj javnosti *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji* 1974, zagrebački je nadbiskup i predsjednik Biskupske konferencije Jugoslavije dr. Franjo Kuharić upozorio da »u takvom djelu, ni uz najbolju volju, nije moguće postići matematičku točnost. Zato će — kaže nadbiskup — čitaoci s razumijevanjem ispričati eventualne nedostatke.«¹ S potpunim uvažavanjem ovog upozorenja mogu ipak tvrditi da će ljudi u ovoj vrijednoj knjizi od čitava mnoštva podataka pogledati primarno one detalje koji se tiču njih, njihovih prijatelja i znanaca, njihove institucije i onih osoba i ustanova čija im adresa bilo službeno bilo privatno treba. Općenito pogled na Crkvu u nas, čovjek će pokušati dobiti iz crkvenih statistika na kraju knjige.² Tu ćemo naći nešto vrlo vrijedno, nešto precizno, barem ozbiljan pokušaj uredništva da bude i matematički egzaktno. Osim statističke slike sadašnjeg stanja naše Crkve, posebno je vrijedno razmišljati i zaključivati nad razvojnim statistikama. Mnogi su podaci dani po desetljećima od 1939.—1969. te za posljednje razdoblje od 1970.—1974. Ti se podaci odnose na broj biskupijskih svećenika, broj crkava i župa po biskupijama i crkvenim pokrajinama, broj biskupijskih sjemeništara i bogoslova, broj redovnika-svećenika po redovima i družbama, broj svih redovnika i kandidata također po redovima i družbama, broj provincija i samostana, sestara, novakinja i pripravica po svim našim ženskim redovničkim zajednicama. Poželjno bi bilo da su ti podaci, ili barem važniji, osim u apsolutnom broju dani u relativnom ili postotnom kretanju, koje nam uvijek više i točnije govori o stvarnom kretanju promatranog skupa, te omogućuju bolje uspoređivanje pojedinih skupova međusobno. Budući da su dani samo apsolutni brojevi, čovjek može tek s dobro zašiljenom olovkom ustanoviti na primjer da je u sadašnjoj Jugoslaviji broj svih biskupijskih svećenika opao od 3.459 na 3.001³, to jest za 458 svećenika ili za 13,24% od predratnog broja; dok je broj svećenika svih naših redovničkih zajednica porastao za 383 (od 1.385 na 1.768) ili za 27,65%. Dakle, broj svih svećenika zajedno ipak je opao za 75 ili za 1,55%.⁴ Broj svih redovnika porastao

¹ *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji — Cerkev v Jugoslaviji* 1974. Izdavač Biskupska konferencija Jugoslavije, Zagreb, 1975.

² OŠ, str. 1065—1099.

³ Broj je svećenika za 1939. nešto povećan prema OŠ. str. 1075, jer su pribrojeni svećenici Apostolske administrature Slovenskog Primorja — njih 168 — koliko ih je ona imala malo poslije svog formiranja to jest 1949. iz razloga što nema nikakvih podataka za 1939., kad administratura nije ni postojala.

⁴ Rezultati ovih izračunavanja su povoljniji (manje negativni) u uspoređivanju s podacima u članku u *Crkvi u svijetu*, X, 1975, 1, 18s) zato što se ovdje radi o svim svećenicima naših biskupija i redovničkih zajednica, a tamo su uzimani podaci iz *Annuario pontificio*, koji uzima u obzir samo u biskupijama prisutne svećenike. Iz istog razloga i naše redovnice u ovom prikazu bilježe za dobrih 10 postotaka bolji porast od tamo prikazanog na str. 23.

je za 22 (od 2.795 na 2.817), a to ne čini niti jedan posto od predratnog broja. Sve redovnice zajedno, uključivši i novakinje, bilježe porast od 1.428 redovnica (od 7.631 na 9.059) ili 18,71%. Mada nam prikaz kretanja po desetljećima i ovako, samo sa apsolutnim brojkama, može govoriti ne samo o prošlosti nego također nešto i o t. zv. »matematičkoj nadi«, t. j. o vjerojatnosti daljnjeg kretanja, ipak mislim da bi nam postotni prikaz dosadašnjeg kretanja po desetljećima jasnije mogao kazati da bi se ono što se tehničkim terminom psihološki prikladnije zove »matematička nada« u ovom slučaju možda moglo nazvati »matematičkom bojazni«.

Opći šematizam po svojoj naravi može samo indirektno govoriti o budućnosti, o nadi ili bojazni. Ipak, svaki čovjek je, a kršćanin posebno, okrenut više budućnosti nego prošlosti. Krist je, mislim, i u tom smislu govorio o znakovima vremena. Jedan od znakova današnjeg vremena je svakako i razvoj suvremene statistike, te programiranje rada i planova na temelju sigurno dobivenih i solidno obrađenih statistika. Upravo zato se mnoge izračunate veličine iz podataka (brojke) nazivlju pokazateljima, ne samo u smislu pokazivanja prošlosti nego i u smislu pokazivanja hoda ili barem slijedećeg, rekao bih, neminovnog koraka u tom hodu.

U kontekstu ovih misli, ugodni su oni prozorčići kroz koje i u statističkim prikazima *Općeg šematizma* možemo vidjeti »večernje« ili »jutarnje nebo« u našoj Crkvi, bez obzira što nam to nebo nagoviješta, pače to više ako nagovještaji nisu ružičasti! U statistikama po dekanatima na kraju svake biskupije nalazimo i broj vjeronaučnih dvorana uz broj crkava i kapela, koje, razumije se, isto tako mogu služiti i služiti kao mjesto održavanja vjeronauka. Još je ljepše što u mnogim (na žalost ne svim) biskupijama na vrhu u popisu središnjih biskupijskih ustanova nalazimo i podatke o polaznicima vjeronauka. Prikladno je kad ti podaci stoje baš uz popis članova katehetskog vijeća ili odgovarajućeg biskupijskog tijela za katehizaciju i odgoj. Tako se vidi da je dotični organ izvršio tu statističku zadaću ili da ima točan uvid u stanje stvari koja mu je povjerena. Na kraju u samim statistikama nalazimo u općem pregledu tabelarno tri stupca posvećena vjerskoj pouci mladeži.⁵ Prvi nam stupac po biskupijama i crkvenim pokrajinama daje broj vjeronaučnih dvorana, drugi broj polaznika vjeronauka, a treći postotak tih polaznika.

1. Da li 59% katoličke mladeži pohađa vjeronauk?

Iz tih statističkih stupaca vidimo da u cijeloj Jugoslaviji imamo 1.331 vjeronaučnu dvoranu, a 528.557 polaznika vjeronauka što čini 59% mladeži. To znači da oko 400 polaznika vjeronauka prosječno dolazi na jednu dvoranu, što bi bez sumnje ukazivalo na premaleni broj dvorana, pa nam ne bi bilo čudno što ostalih 41% nije obuhvaćeno vjerskom poukom. No stvar nije u tome, jer znamo da se mnoge crkve i kapele više manje prikladno upotrebljavaju za vjeronaučnu pouku. Zato nam ovaj podatak o premalenom broju dvorana, po mom mišljenju, samo poticajno, ali ne i urgentno nalaže da i na to mislimo.

⁵ OŠ, str. 1067. stupci 9, 10 i 11.

Iz zapisa pojedinih biskupija jasno vidimo da su urednici promatrali samo mladež osnovnih škola.⁶ Čini mi se da su baš zato ostavili nepunjen broj polaznika za Beogradsku nadbiskupiju, jer je ona dostavila neodređeni podatak: »u ovoj posve dijaspornoj dijecezi obuhvaćeno je vjeronaučnom poukom nažalost tek nešto više od 400 što osnovaca (iz osmoljetke) što odraslije mladeži (studenti i srednjoškolci)«. ⁷ Za biskupije koje su dale precizne i odijeljene podatke posebno za osnovce, a posebno za srednjoškolce i studente, na pr. Dubrovačka i Subotička, u statistiku ovog općeg pogleda ušao je samo broj polaznika iz osnovnih škola.⁸

Razumije se da je onda i postotak izračunavan prema broju krštene djece katoličkih roditelja koja pohađaju osnovnu školu, mada to nije nigdje precizno naznačeno. Slovenske su biskupije bile preciznije, pa su navele na koju se školsku godinu podaci odnose i koliko je tada bilo »vseh šoloobveznih otrok«. Te su biskupije, posebno Koparska apostolska administratura, točno naznačile i brojčano i postotno koliko djece ide redovito, koliko neredovito, a koliko ih uopće ne ide na vjerornauk.⁹ Iz njihovih podataka u križaljku je na žalost ušlo nejednako: za Ljubljansku nadbiskupiju broj prijavljenih, a za Koparsku apostolsku administraturu broj onih koji »redno obiskujejo verouk«. Kako međutim i na drugim mjestima ima razlika u onom što je zabilježeno u prikazu pojedinih biskupija i što stoji u završnoj križaljci, jasno nam je da se radi o naknadnom dopunjavanju podataka, te u ovom slučaju (i drugim sličnim) o ujednačavanju kriterija: što je to redovito, a što neredovito pohađanje vjeronauka.

U nekim se biskupijama jasno vidi i znalačko i savjesno vođenje statistika. Slovenci na pr. u pojedinačnim prikazima daju precizan broj stanovnika, i onih privremeno odsutnih, i stručnu i zaokruženu procjenu broja katolika. Broj polaznika vjeronauka isto kao i krštenih, vjenčanih i umrlih dan je određeno, jer to točno znaju. Zato možemo imati povjerenja i u njihove prikaze postotaka, pa i kad nam ne bi dali broj svih »šoloobveznih otrok«, mi bismo znali da oni u granicama matematičkih korektura imaju točne podatke i račune.¹⁰

1.1. *Raspolažemo li točnim podacima?*

Da li se to što ustvrdih može reći i za sve naše biskupije? Reći ću odmah da ozbiljno sumnjam. Ne sumnjam s toga što znam neke konkretne slučajeve gdje župnik dojavljuje povećani broj polaznika vjeronauka. Nije tragično ni to što je pojam redovitog pohađanja rastezljiv. Najgore je što prikazani postotak polaznika — koji nam može i mora mnogo govoriti — u nekim slučajevima nije točan, pa ni približan, i tako se možemo pogrešno tješiti, mada je podatak od 59% sve drugo negoli utješan. Zanimljivo je da se radije naslućuje — što se može dokazati — da je taj postotak

⁶ Na primjer za Subotičku biskupiju, OŠ, str. 674.

⁷ OŠ, str. 660.

⁸ OŠ, str. 246. i 674.

⁹ OŠ, str. 507., 567. i 614.

¹⁰ Na pr. za Ljubljansku nadbiskupiju (OŠ, str. 507) nisu uvažili matematičku zakonitu korekturu pa su 62,8%, koliko daje račun, prikazali kao 62% namjesto pravilnih 63%.

(kad nije točan) u pravilu povećan. Odmah se nameće pitanje: a čemu služi zamaglivanje povećavanjem? No, najprije moram obrazložiti svoje sumnje.

Iz podatka apsolutnog broja polaznika i postotka koji oni čine u svom osnovnom, ovdje recimo, dobnom skupu jednostavno se izračuna (što u *Općem šematizmu* nije prikazano) koliko onda ima sve mladeži, t. j. svih krštenih školskih obveznika katoličkih roditelja. Isto je tako sasvim lako izračunati koji postotak čini ta mladež s obzirom na ukupni broj katolika (uzimao sam samo broj prisutnih). Taj se pak postotak s pravom može i mora usporediti s adekvatnim postotkom svih polaznika škole s obzirom na sve stanovnike dotičnog kraja, općine, biskupije ili republike. Postupajući tako prema podacima *Statističkog godišnjaka SFRJ 1974.* ustanovio sam da na pr. za cijelu SR Sloveniju ili za Dubrovačku biskupiju postotak sve katoličke mladeži s obzirom na sve katolike odgovara sasvim lijepo postotku školske mladeži s obzirom na broj stanovnika. Kad sam, međutim, to učinio za neke naše biskupije s visokoprocenatnim katoličkim stanovništvom, onda sam dobio jasan uvid da nešto nije u redu: postotak katoličke mladeži prema broju svih prikazanih katolika relativno je vrlo mnogo ispod postotka svih polaznika osnovne škole prema broju svih stanovnika. To znači da je ili previsokim prikazan broj svih katolika ili pak postotak vjeronaukom obuhvaćene mladeži. Za promatrane sredine nije naime moguće pretpostaviti da je malobrojni dio nekatoličkog stanovništva toliko plodniji da bi on nadoknađivao tako niski postotak »katoličke mladeži«, a pod tim pojmom ovdje razumijemo samo krštene polaznike osnovnih škola kojima su roditelji katolici. Za sredine, u kojima katolici čine manji postotak sveukupnog stanovništva, možda možemo pribjeći pretpostavci o većem postotku mladih među nekatoličkim stanovništvom. No i tada, mislim, imamo dužnost zapitati se za razloge takva stanja, recimo takve naše biološke neplodnosti!

Sve u svemu promatrajući posebno neke podatke i postotke dođoh do zaključka da je Šibenski ordinarijat bolje i savjesnije postupio ne dostavljajući nikakve podatke, kad iz bilo kojih razloga nije bio u stanju da stvari iznese u granicama ljudskih mogućnosti točno.

1.2. 59% — da ili ne?

Na temelju ovoga što smo rekli možemo uz potrebite ograde reći da katolički polaznici osnovnih škola pohađaju vjeronauk 59% ili nešto manje, mada je teško procijeniti koliko je to manje. (Više svakako nijel!).

Što se pak tiče ukupne školske mladeži, sa svom sigurnošću možemo i moramo kazati da je postotak polaznika vjeronauka daleko ispod 50%. Ipak smo urednicima *Općeg šematizma* zahvalni što smo mogli donijeti i ovako neodređeni zaključak; svojim konturama, a još možda više svojom neodređenošću, on dosta toga govori, i dosta nam toga nalaže.

2. Polaznici vjeronauka po biskupijama — apsolutno i relativno

Navedene su me, recimo, nepravilnosti s jedne strane obeshrabrivale, a s druge nukale da malo potanje prikažem, i apsolutno i relativno, naše polaznike vjeronauka. Poštujući trud uredništva *Općeg šematizma*, jed-

POLAZNICI VJERONAUKA

R. br.	Dijeca	Prisutni katolici	Mlađež broj — % pr. 2			Polaznici vjeronauka broj — % pr. 3 i pr. 2		
0	1	2	3	4	5	6	7	
01.	Zagreb	2,050.544	281.284	13,72	126.578	45	6,17	
02.	Đakovo	546.827	81.429	14,89	51.300	63	9,38	
03.	Križevci	58.778	8.500	14,46	5.100	60	8,68	
(1)	ZAGREB, metrop.	2,656.149	371.213	13,98	182.978	49,29	6,89	
04.	Subotica	399.887	45.244	11,31	18.550	41	4,64	
05.	Zrenjanin AA.	111.125	8.750	7,87	2.100	24	1,89	
(2)	BAČKA i BANAT	511.012	53.994	10,57	20.650	38,24	4,04	
(3)	PANONIJA 1—5	3,167.161	425.207	13,43	203.628	47,89	6,43	
06.	Split—Makarska	342.046	47.092	13,77	29.668	63	8,67	
07.	Dubrovnik	78.076	11.413	14,62	4.565	40	5,85	
08.	Hvar	29.393	2.979	10,14	2.145	72	7,30	
09.	Kotor	10.044	1.333	13,43	400	30	3,98	
10.	Šibenik	151.007			?	?	3,98	
(4)	SPLIT, metrop. bez Šibenika	610.566	459.559	62,817	13,67	36.778	58,55	8,00
11.	Rijeka—Senj	335.680	26.825	7,99	16.900	63	5,03	
12.	Krk	36.118	2.907	8,05	2.500	86	6,92	
13.	Istra b. i AA.	159.517	15.952	10,00	6.700	42	4,20	
(5)	RIJEKA mtrp. i AA.	531.315	45.684	8,60	26.100	57,13	4,91	
14.	Zadar	134.928	16.475	12,21	10.050	61	7,45	
15.	Bar	17.998	3.625	20,14	2.900	80	16,11	
(6)	PRIMORJE bez 10.	1,143.800	128.601	11,24	75.828	58,96	6,63	
16.	Sarajevo	430.950	58.779	13,64	45.260	77	10,50	
17.	Banja Luka	118.073	17.203	14,57	13.418	78	11,36	
18.	Mostar—Trebinje	206.299	31.953	15,49	30.675	96	14,87	
(7)	HERCEG—BOSNA	755.322	107.935	14,29	89.353	82,78	11,82	
19.	Skopje—Prizren	48.048	9.680	20,15	4.259	44	8,86	
(8)	SARAJEVO, metrop.	803.370	117.615	14,64	93.612	79,59	11,65	
20.	Ljubljana	660.000	94.732	14,35	55.892	59	8,47	
21.	Maribor	675.000	107.662	15,95	82.900	77	12,28	
(9)	LJUBLJANA, metr.	1,335.000	202.394	15,16	138.792	68,58	10,40	
22.	Kopar AA.	205.000	26.769	13,06	16.597	62	8,10	
(10)	SLOVENIJA	1,540.000	229.163	14,88	155.389	67,80	10,09	
23.	Beograd	34.250			?	?		
(11)	JUGOSLAVIJA bez 10. i 23.	6,839.588	900.586	13,53	528.457	58,68	7,94	

nostavno sam prepisao iz njihova pregleda osnovne podatke njihovih stupaca 2, 10 i 11 u moje stupce: 2 — prisutni katolici, 5 — broj polaznika vjeronauka i 6 — postotak polaznika vjeronauka prema broju katoličke mladeži, t. j. prema mojem stupcu 3. Te podatke nisam mijenjao ni onda kad se nisu slagali s napisanim na odgovarajućim mjestima po biskupijama, jer su urednici sigurno imali razloga da pripuste ta nesuglasja, a ono bitno i ne bi mijenjalo opći pregled.¹¹ Brojeve u stupcu 3 — katolička mladež — izračunavao sam iz prepisanih osnovnih podataka, t. j. iz mojih stupaca 5 i 6. Pri tom sam se strogo držao računa i onda kad se dobiveni broj nije u potpunosti slagao s eventualnim podacima o broju mladeži ubilježanim na odnosnim mjestima po biskupijama. Uostalom i nije se radilo o odstupanjima koja bi prelazila granice matematičke korekture. Po pojedinim metropolijama i drugim zao kruženim cjelinama u recima numeriranim sa zagradom osnovne i dobivene podatke sam zbrajao i tako sam iz dobivenih rezultata izračunavao postotak u stupcu 6 na dvije decimale. Odstupanja ovako dobivenog postotka od onih koji su zabilježeni u *Općem šematizmu* za pojedine metropolije predstavljaju uvijek samo ono što se i mora zanemariti pri pravilnom uzimanju korekture kod prikazivanja rezultata samo u cijelim postocima. Jedinu iznimku čini Splitska metropolija, pa čak pomišljam da se u *Općem šematizmu* radi o tiskarskoj pogrešci, kad mjesto pravilnog 59% što je i opći naš prosjek, staviše 61 kako za tu metropoliju tako, opet pogrešno, za sve biskupije u Dalmaciji. I to odstupanje je bilo jedan od razloga da nisam učinio prikaz, kao oni u *Općem šematizmu*, svih biskupija Dalmacije, nego sam naše dvije primorske metropolije zajedno s apostolskom administraturom Pazina, koja je i onako prikazana zajedno s Porečko-pulskom biskupijom u retku 13. pod nazivom »Istra b. i AA.«, prikazao zajedno s dvije naše primorske nadbiskupije izvan metropolija u istom retku 6 Primorje s egzaktnim dodatkom »bez 10«, to jest bez Šibenika, jer za ovu biskupiju nemamo podatke o polaznicima vjeronauka. Naravno da je iz istog razloga i Splitska metropolija prikazana i »bez Šibenika« — redak 4, a i cijela (11) Jugoslavija i »bez 10. i 23.«, t. j. bez Šibenske i Beogradske dijeceze.

Postotke »mladeži« i »polaznika vjeronauka« u stupcima 3 i 7 izračunavao sam iz odnosnog broja u postupcima 3 i 5 prema broju svih prisutnih katolika, to jest »prema 2«. Ovako dobiveni tabelarni prikaz može poslužiti da se učinkovitije nad njim zamislimo.

2.1. Prikazani postoci polaznika vjeronauka (stupac 6)

Uza sve opreze, koje nam sugeriraju već rečene primjedbe na ovaj postotak, pogledajmo po veličini ovog pokazatelja redosljed ovih naših biskupija koje premašuju zajednički postotak 59, odnosno 58,66: 1. Mostarsko-trebinjska biskupija 96%; 2. Krčka 86%; 3. Barska nadbiskupija 80%; 4. Banjalučka 78%; 5. i 6. Sarajevska i Mariborska 77%; 7. Hvarska 72%; 8.—10. Đakovačka, Splitsko-makarska I Riječko-senjska 63%; 11. Koparska apostolska administratura 62%; 12. Zadarska 61%; 13. Križevačka 60%; 14. Ljubljanska nadbiskupija 59%.

¹¹ Nekad se, kao na pr. za Apostolsku administraturu Banata (OŠ, str. 697.), radi samo o tome da se podaci za statističke tabele prikladnije izraze.

Neka mi bude dopušteno istaknuti da u ovom popisu vode baš one dvije biskupije, koje su meni osobno najviše na srcu. U Krčkoj sam biskupiji rođen i sad djelujem, a za hercegovačku Crkvu se čuje i od pozvanih i nepozvanih da je to naša »bolna, teška, živa rana«, a ja osobno imadah samo najljepše dojmove i uspomene o biskupijskim i redovničkim svećeničkim kandidatima Hercegovcima, isto tako i o redovničkim kandidatima, kojima sam svima, nekima duže, nekima kraće, predavao u školi. Za tu ću Crkvu zato ovdje učiniti i jednu iznimku: Na njezinu štetu snizit ću ovaj njezin podatak na temelju onoga što je zabilježeno u prikazu Mostarsko-trebinjske biskupije, gdje točno stoji u ovoj tabeli prikazan broj polaznika vjeronauka, ali zato piše da »(od oko 35.000)«. ¹² Mada sa sigurnošću pretpostavljam da su uredništvo ili sam mostarski ordinarijat, ili i jedni i drugi u dogovoru, na temelju istih kriterija primijenjenih na ostale naše Crkve ili nakon točnijeg uvida u brojno stanje ukupne katoličke mladeži stavili ovdje upravo stršeci postotak, ipak ga snizujem na 88, koliko daje račun — precizno 87,6% — kad se uvaži ono »oko 35.000«. Činim to iznimno, što za druge biskupije nisam činio ni snizujući ni povisujući, i to stoga što ni tako rigorozno smanjenje nije hercegovačkoj Crkvi oduzelo prvo mjesto u gornjem popisu, samo ju je malo približilo mojoj rodnoj biskupiji. ¹³

2-2. Izračunani postoci katoličke mladeži (stupac 4)

Iz dosadašnjih napomena kako i zašto sam se odlučio izračunavati stupac 3 i stupac 4, lako je zaključiti da ovaj stupac smatram posebno važnim, jer nam on može baciti i svjetlosti i sjene na osnovne podatke o *Općem šematizmu*. Upravo zbog toga ovdje nabrajam sve naše biskupije po veličini ovog pokazatelja: 1. Skopsko-prizrenska biskupija 20,15%; 2. Barska biskupija 20,14%; 3. Mariborska 15,95%; 4. Mostarsko-trebinjska 15,49% ili, ako bismo uvažili prije izvršenu korekciju, a to, kad smo

¹² OŠ, str. 392.

¹³ Iz podataka u OŠ nije teško ustanoviti i druge prednosti hercegovačke Crkve, na primjer: 1. Samo za sebe Mostarsko-trebinjska biskupija ima sada 54 crkve više negoli ih je imala 1939. godine, dok čitava ostala Jugoslavija bez Hercegovine ima sada samo 49 crkava više nego prije rata. 2. Broj župa u Mostarsko-trebinjskoj biskupiji porastao je u promatranom periodu za 16%, a to znači 6% više negoli u cijeloj Jugoslaviji, koja bilježi porast od 10 posto. 3. Ista biskupija bilježi najveći postotni porast biskupijskih svećenika u promatranom vremenskom razdoblju, koji čak 254% (izračunat uz uvažavanje bilješke ispod razvojnih statistika na str. 1072. OŠ.), dok smo vidjeli da je u nas u cjelini, što znači i u većini biskupija, broj biskupijskih svećenika opao za 13 postotaka. 4. Hercegovačka franjevačka provincija sama ima 25 redovnika više nego 1939. godine; dakle, bez nje naše muško redovništvo mora zabilježiti čak pad za 3 člana. Broj svećenika te Provincije nije doduše porastao za više od 11%, a to znači da je ona sama manje porasla od prosjeka svih naših redovničkih zajednica (27,65%), ali zato ona pred svima vodi sa 43% svojih svećenika koji djeluju izvan domovine, dok za sve naše redovničke zajednice taj pokazatelj iznosi 25%. 5. Mostarska provincija školskih sestara III. reda sv. Franje Asiškog također bilježi visoki porast od 138% (usp. B. Natalija Palac: *Školske sestre trećeg reda sv. Frane u Hercegovini*, Potoci—Mostar, 1975.), dok redovnice svih naših zajednica bilježe prosječan porast od 18,7%. 6. Kad bi listajući promatrali, kako po biskupijama tako i po muškim i ženskim redovničkim zajednicama, rodni kraj pojedinih svećenika, redovnika ili redovnica, često bismo se susretali s osobama iz Hercegovine (usp. Žarko Ilić: *Hercegovina u Crkvi*, Duvno, 1974.).

spomenuli gdje je bio smanjen postotak za ovu biskupiju, moramo ovdje učiniti kad ta korektura povisuje ovaj pokazatelj na 16,57%, pa bi ova biskupija morala zamijeniti mjesto s prethodnom; 5. Đakovačka biskupija 14,89%; 6. Dubrovačka 14,62%; 7. Banjalučka 14,57%; 8. Križevačka 14,46%; 9. Ljubljanska 14,35%; 10. Splitsko-makarska 13,77%; 11. Zagrebačka 13,72%; 12. Sarajevska 13,64%; — i sad smo na zajedničkom prosjeku od 13,53 postotaka, a potom slijede — 13. Kotorska biskupija 13,43%; 14. Koparska apostolska administratura 13,06%; 15. Zadarska nadbiskupija 12,21%; 16. Subotička 11,31%; 17. Hvarska 10,14%; 18. Istra, biskupija i administratura zajedno 10,00%; 19. Krčka biskupija 8,05%; 20. Riječko-senjska 7,99% i 21. Banatska apostolska administratura (Zrenjanin) 7,87%.

Razmišljajući nad ovim podacima, zapažamo da naše dijasporne dijeceze Skopsko-prizrenska i Barska dijele biološku snagu onih brojnih nekatalika među kojima naši vjernici žive. S druge strane, poznato je da je u primorskom pojasu natalitet odavno opao. Jedan od razloga za otočke biskupije jest i u tome što su mnoge mlađe obitelji s djecom odselile u gradska industrijska i školska središta. Vidimo da i među slovenskim biskupijama najslabije stoji Slovensko Primorje, kako se i službeno zove tamošnja administratura sa sjedištem u Kopru. Uza sve to ostaje dovoljno prostora da se mjerodavni davaoci podataka za *Šematizam*, posebno nekih dijeceza, zamisle ne samo nad biološkom snagom svojih vjernika, te o stvarnim uzrocima te snage ili nesnage, nego i o njihovoj vjerničkoj snazi, pa čak i vlastitoj obaviještenosti i volji da kontroliraju dobivene i višim nadležstvima poslane podatke!

2.3. Izračunani postoci polaznika vjeronauka prema broju prisutnih katolika (stupac 7)

Ovaj nam stupac — izračunan prema broju polaznika vjeronauka i prisutnih katolika — može zajedno govoriti i o biološkoj snazi naših vjernika kao i o njihovoj vjerničkoj svijesti s obzirom na vjersku pouku. Naravno, pohađanje vjeronauka ne zavisi samo od svijesti katoličkih roditelja nego i od drugih čimbenika, među ostalima i od vjeroučiteljâ i njihove poduzetosti, stručne i pedagoške spremne te volje i žara da se sve to stavi u život, primijeni na mladež. Ovdje ću po veličini ovog pokazatelja nabrojiti biskupije koje nadilaze naš zajednički prosjek od 7,94%: 1. Barska biskupija 16,11%; Mostarsko-trebinjska biskupija 14,87%; 3. Mariborska 12,28%; 4. Banjalučka 11,36%; 5. Sarajevska 10,50%; 6. Đakovačka 9,38%; 7. Skopsko-prizrenska 8,86%; 8. Križevačka eparhija, koja uvijek pokazuje da se malo nalazi iznad prosjeka cijele Jugoslavije po čijoj je cijeloj površini rasprostranjena, 8,68%; 9. Splitsko-makarska nadbiskupija 8,67%; 10. Ljubljanska 8,47% i 11. Apostolska administratura Slovenskog Primorja (Kopar) 8,10%.

3. Nekoliko napomena namjesto zaključka

»Možda još treba naglasiti da je *Opći šematizam* postao stalna instancija pri BKJ i da će ona stalno pripravljeti njegove dopune i izmjene kao i nova izdanja ako se to pokaže potrebnim. Tako ovaj *Šematizam* postaje

baza na kojoj se mogu dalje graditi...« — piše dr. Tomislav Ivančić¹⁴, a ja bih nadodao da će sve do novog izdanja ovaj *Šematizam* biti baza za uspoređivanje u daljnim statističkim kretanjima i zbivanjima unutar naše Crkve i oko nje. Baš zato nekoliko primjedbi na ovaj, a za budući *Šematizam*:

3.1. Statistike vjeronaučnih polaznika po dekanatima

Na koncu svake biskupije dana je prikladna statistika s nekim osnovnim podacima, i to po dekanatima. Nalazi se tu i rubrika »Vjeronaučne dvorane«. Mislim da bi bilo korisno kad bi se nalazila i rubrika o polaznicima vjeronauka. Kako je dekanat malena jedinica, sami vjeroučitelji i vjeroučiteljice lako bi mogli kontrolirati točnost podataka, pa bi onda to bila i sigurnija osnovica za orijentaciju i planiranje rada na razini biskupije.

3.2. Statistike stanovništva po biskupijama

Na početku upravo u samoj glavi svake biskupije dan je pored broja vjernika katolika i broj barem približno inovjerala i ateista s manje ili više preciznom specifikacijom.¹⁵ Time je zapravo u danim okolnostima najtočnije dan broj svih stanovnika na teritoriju biskupije. Poželjno bi bilo da je taj podatak ušao i u opći statistički pregled na kraju djela. Za uspoređivanje bi bilo dovoljno staviti rubriku ukupnog stanovništva, a onda samih katolika. Ne potcjenjujući podatak o površini, smatram da je važniji podatak o stanovništvu pa bi mu dao prednost u slučaju tehničkih poteškoća za prikaz jednoga i drugoga.

3.3. Prednost relativnog, postotka prikaza podataka

To sam već odavno istakao! Ovdje ističem svoje uvjerenje da će novo izdanje — bez obzira kad će se pojaviti i tko će ga uređivati — biti sigurno bogatije baš s tom relativnom obradom podataka sa svim mogućim pokazateljima. Svakako važno je i pitanje što će stvarno ti budući pokazatelji registrirati i u usporedbi s današnjim stanjem naše Crkve demonstrirati.

Sve što je ovdje rečeno moglo bi, ljudski govoreći, sugerirati bojazan da će sutrašnja naša Crkva imati čak manje od 59 postotaka. Ako svi odgovorni — a to zapravo moramo biti svi kršteni — tu bojazan dobro uoče, onda ćemo svi, svaki na svom mjestu, raditi da bi se danomice umnažao skup onih koji teže da što iskrenije ljube Boga i brata čovjeka. Čimbenik ljubavi briše svako otuđenje i svaku ogradu, potiče na koristan i svrsishodan rad, pa je kadar nadmašiti sva naša predviđanja, iznenaditi sve i ne znam kako točne i stručne matematičke pokazatelje!

¹⁴ *Glas Koncila*, XIV, br. 21 (316) od 12 listopada 1975, str. 16.

i s »nepoznat broj« ili »po drugoj procjeni i znatno više«. Vidi OŠ, str. 329., 639. i drugdje.

¹⁵ Počesto, posebno za broj ateista, izraženi su podaci ne samo s »oko«, nego